

Kovács Kriszta

Áttetsző terek

(Mohai V. Lajos: Rózsa utca, retrospektív)

Mohai V. Lajos, a kiváló irodalomtörténész, aki az utóbbi tíz évben fáradhatatlan szorgalmú szépíró is, alkotói kedvének teljében van. Szinte minden évben jelentkezik egy új kötettel, amelyek tanulmányait, esszéit, szépprózáit vagy verseit szemlézik, válogatják.

A költő Mohai lírai teljesítménye egy karcsú, ám annál megfontoltabbra csiszolt szövegeket tartalmazó könyvvel, a *Rózsa utca, retrospektív*val bővült. A *Kilazult kő* (1997), a *Hová is lenne az út?* (2011) és a *Szeptember végén áhítat* (2012) után a *Rózsa utca, retrospektív* (2017) nemcsak vékonyságával, hanem a korábbi lírai gyűjteményeken túlmutató, azok tétjeit meghaladó letisztultságával és szikárságával, kompozíciós stratégiájának sikerességével mond sokat, üdvözölhető mindenképpen az alkotó pályáját figyelők számára.

A helyekbe vesző, velük egyesülő költői én az író természetes attitűdje, amelyet leginkább a locusok körüli fáradhatatlan molyolás, a velük szöszölés, a térbe vackolódása felől lehet leírni, és amely e költészetet figyelemmel követőknek már evidencia. A szótár elemei ismertek, és tőlük eltérni valószínűleg nem is fog már létrehozójuk: a nagykanizsai gyerekkor helyszínei, a budapesti egyetemi évek, a prágai csavargások. A biográfia kötelezően felmondandó elemei körül pedig szatellit bolygóként keringenek azok az életet végigkísérő olvasmányok, szerzők, rendezők és filmek, akikre/amikre ezt a mellérendelések mentén szerveződő szövegvilágot építeni lehet. Raymond Chandler: *Hosszú álom*, Mirko Kovač: *Bevezetés a másik életbe*, Bohumil Hrabal: *Sörgyári capriccio*, Tandori Dezső: *Egy talált tárgy megtisztítása*, Mészöly Miklós és Tolnai Ottó prózái, József Attila, Petri György, Juhász Ferenc, Weöres Sándor költészete újra és újra megidéződnek e versekben. A Mohaitól akár egy könyvet is olvasók is ismerősként köszönhetik majd e figurák és vendégszövegek kavalkádját, belőlük épül a szerző minden egyes sora, hozzájuk fordulása az intimitás legmagasabb fokáig őszinte és szenvedélyes.

E sorok írója eddig kevésbé tartotta fontosnak a szerző lírikusi ténykedését, a *Rózsa utca, retrospektív* viszont úgy tűnik, végül mégiscsak erős, talán az eddig legfigyelemreméltóbb anyaggá szublimálta az elmúlt tíz év lírai darabjait. Mindehhez a költő úgy tűnik, megtalálta a megfelelő formát, formákat, hiszen a kötet az eposz, az oratórium, a gyászbeszéd ígérését is adja, miközben nyilvánvaló, valójában a három műfaj alálásása, kifordítása történik. Persze nem csak a közhelyesen kínálkozó megoldások, a travesztia és az hommage eszközeivel. Sokkal inkább e két retoréma között lebegnek ezek a versek, azzal a tiszteletre méltó és következetes elszántsággal, hogy a valódi pátosz tartományába, a giccs teljes kikerülésével megközelített terepre vigyék el a beszédet, a melankólia és a nosztalgia legpontosabb megfogalmazásának vágyával fussanak neki az élet legfontosabb helyei megírásának.

A *Rózsa utca...* természetesen nem felel meg az eposz terjedelmi és verstani elvárásainak sem, minden jellemzőjével rendelkezik viszont az imaginárius helynek. A kötet versei, nem csak a címében is ezt tükröző utolsó egység (*Melancholia Nostalgica*), a melankólia felől közelítenek az elveszett terek rekonstruálása felé. Ez az a viszonyulás, amelyet Földényi F. László kitűnő munkájában (*A melankólia dicsérete*, Jelenkor, Pécs, 2017) összeszedettségnek nevez. A koncentrálttság, a hely érzetének, atmoszférájának, illatának, érintésének élménye

nem fedhető le csupán a nosztalgiával, a sóvárgással, jóval több ennél, élménye ugyanannyira fizikai, mint mentális érzet.

Mohai V. a már nem létező, a csak az emlékekből megalkotható Rózsa utcát súlyos és komoly intertextuális bázist mozgósítva teremti újra: ebben a rendszerben a rimtelen szabad vers és a rímes sorok váltakozása is izgalmas feszültséget eredményez. A gyermekkori, alulnézetből szemlélt, és e kötetben valóban szikáran ábrázolt mikrokozmosz, a Ménési úti egyetemi villanásokkal, a fiatalkor európai kalandozásaival, az emlékezetben egymásra montírozódó képekként él tovább az elbeszélői tudatban és a versekben.

Mohai nagy vállalkozását, *A kanizsai Hidegház* című, évek óta készülő, ám eddig még be nem fejezett regényt, legalábbis a folyóiratokban és kötetben (*A bátyám hazavitte a halált*, Prae.hu-Palimpszeszt, Bp., 2014) eddig napvilágot látott részletek szerint, ugyanez a törekvés, az emlékezet működésének fiziológiai és ontológiai tétjei, azok körberajzolása uralják.

A nagykanizsai ravatalozótól, a „hidegháztól”, a gyermekkor legfontosabb helyszínétől, a Rózsa utcától indulni, az Eötvös Kollégium helyeit, Prága utcáit bejárni, eközben a nagyszülők, a szülők, a báty halálával szembesülni, nem okoz meglepetést, váratlan megoldásokkal nem is szolgál a gyász munkát mindig a középpontba helyező lírát teremtő költőnek és az őt ismerő olvasónak.

Mіндеzt úgy felvezetni, hogy a halállal számot vető, az azt metafizikai szempontjai szerint megközelítő értelmezések a közhely és az axióma közötti képlékeny határvonalon mozogva összességében mégis a valódi, tétekkel bíró kijelentések felé mozduljanak el, a legnehezebb költői feladat. Olyan lecke, amit sikeresen old meg a *Rózsa utca, retrospektív*. Ezt a hatást elsősorban kompozíciós megoldásaival tudja elérni, hiszen az itt olvasható szövegek egy része már nem csak folyóiratokban volt olvasható, egyes darabok az előző három verseskötetben is helyet kaptak.

Szigeti Csaba *A bátyám hazavitte a halálról* írt alapos és érzékeny kritikájában (<http://ujnautilus.info/mohai-v-lajos-batyam-hazavitte-halalt>) Mohai V. Lajos egyik legfőbb erényeként a „hangnem kimunkálását”, a „lírai tárgyilagosság” működtetését nevezi meg. Beszédesebb következtetés egy prózakötetről írt recenzióban, éppen mert Mohai szépprózájának lényege a műnemi és műfaji határok végtelenül szabad áthágása. Mindegy, melyik regiszterben szólal meg, az alkotó a tökéletes mondatok, a túpontosan körbejárt pillanatok krónikása, aki valahol mindig kicsit lírikus vágyik lenni. Ez a szenvedélyes figyelem pedig itt, az eddig talán legkimunkáltabb verseskötetben áll most előttünk, azt példázva, hogy a bíbelődés, az újragondolás, az át szerkesztés, a húzások a költészetnek sem szoktak ártani.

A Rózsa utca..., miközben újraközi, eközben újra is gondol verseket, azok következtetéseit pedig minden korábbinál sikeresebben működteti. Az újrendezés, a kombinatorikai lehetőségek kihasználása, a permutáció az irodalomnak is súlyos fegyvere, gondolhatunk a szerző egyik kedvencére, Kosztolányira, ám a módszer a Mohainak több szempontból is fontos Mészöly, Tandori, Tolnai által is sokszor művelt gyakorlat.

A *Szeptember végén áhitat* kezdő verse, a *Laudatio funebris* a gyászbeszéd evokálásával tematizálta azt a kötetet. A *Rózsa utca*-ban ez a gyászvers a kötet közepére került, a *Hádész címere* című második egység zárlataként olvasható. Az élet eseményein gyorsan végigszaladó első rész, a magát eposzként definiáló *A százegyedik út* szabad versbe forduló sorai után a *Hádész címere* címet kapó második rész Oratóriumként határozza meg magát. A vékony könyvecske második egysége kézen fogva vezeti a halál tapasztalata felé, az alvilágba, vele alá szállni kész olvasóját. Mohai „oratóriuma”, a mindent a térben elgondoló elbeszélőjét ismerve, nemcsak a zenei műfajt hívja elő, a szó építészeti definíciója (l. imaterem) is ráíródik a kötetre. Az első rész prózaversben élénk táruló emlékfoszlányait ugyanis a második egységben az apokalipsziszt és jellegzetes szereplőit megidéző képek-

kel, páros rímekbe szedett négy sorosok követik: *Lovak*, *Apokalipszis*, *A kocsiszín*, *Kocsisok*, végül a gyászbeszéd, a *Laudatio funebris* akár a katolikus temetési szertartást is felidéz, miközben így, e formájukban a vég, a világ és az egyén pusztulásának stációit is adják. A harmadik rész, a *Hádész parancsa* egyetlen, cím nélküli verset szerepeltet csupán, amely biblikus reminiscenciákkal és József-Attila-allúziókkal operálva gyorsítja fel a halál felé ügetés tempóját: „Az a reggel majd hamuszínre vált. / Vágóhídon hasad a világ. // Csonkézzel készült vésetek. / Hádész címerén ékezet.” (64.)

Az „eposz” negyedik, utolsó részében (*Melancholia Nostalgica*) önmeghatározásként, is olvasható Mohai egyik kedvence, a több kötetébe is beválogatott *Chandleri helyek*. A mellesleg a populáris és a magas irodalom közti szürke zónát tematizáló prózavers legfontosabb tétje nem is feltétlenül Raymond Chandler helye a mindenkori kánonokban, hanem az intertextualitás, a motívumok vándorlása, a szövegek szimbiózisa, egymáson élőkődése, végkövetkeztetésként pedig a halál fatalista tapasztalatának megragadása. Ám a szóban forgó vers geneziséét más szempontból is érdemes szemügyre venni. A *Hová is lenne az útban* még két számozott, arab számokkal jelölt egységre tagolódo költemény a *Szeptember végén áhítatlan* a *Tandori: a szlengből kiszól a melankólia* című darab római számmal jegyzett első ciklusa lesz. E második változatában is megtartja az egész egységen belül az arab számmal jelölt részekre bontást, két másik verssel, a *Verébbalállal* és a *Tandori: Michael Caine Londonban: Blue Ice*-szal alkotva ezt a ciklust. A *Melancholia Nostalgica*-ban elmarad a számozás, a *Magas labdák levéve* és a *Lerakni makacs terhemet* című versekkel együtt ez a számozatlan, tagolatlan versbeszéd láthatóan sűrítő, ám annál működőképesebb zárлата lesz a halálról szóló tudásunkat összegezni vágyó „kiseposznak”.

Mohai V. Lajos mesterjegye prózában és lírában, esszében egyaránt az elemek újrendezése, a szintézis és a variabilitás. Egyre inkább úgy tűnik, ez a kitartás szépírói munkáját is emlékeztetéssé teszi. A *Rózsa utca, retrospektív* az eddigi lírát szintetizáló gyűjteményként vagy a Nagykanizsa „mágikus helyeit” a kortárs magyar lírába beemelő törekvésékként egyaránt olvasható, a szellem finom játékait középpontba állító, figyelmes olvasást kívánó kis kötet.

(Prae.hu-Palimpszeszt, 2017)

E számunkat nyomta és kötötte a Print 2000 Nyomda Kft.

print 2000

NYOMDA KFT KECSKEMÉT

6000 Kecskemét, Nyomda u. 8.

Tel.: +36 76 501 240; Fax: +36 76 501 249

E-mail: info@print2000.hu

www.print2000.hu

Folyóiratunk megjelentetését az Emberi Erőforrások Minisztériuma és

a Nemzeti Kulturális Alap támogatja.

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Nemzeti Kulturális Alap